

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT
INTEGRATSIYASI**Latifa Qorayeva Zarifovna**Navoiy viloyat xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning
malakasini oshirish hududiy markazi, o'qituvchisi**KREATIV YONDASHUV ASOSIDA O`QUV DASTURLARI VA O`QUV MANBALARINI
YARATISH**

Annotasiya: Ushbu maqolada yangi o'quv dasturlari va o'quv materallarini tayyorlashda o'qituvchining kreativ go'yalarga tayangan holda amalga oshirish, ta'lim sifatini oshirishda keng ahamiyat kasb etishi to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: kreativ g'oya, o'quv dastur, mashg'ulot, o'quv qo'llanma.

Abstract: This article discusses the role of the teacher in the development of new curricula and teaching materials based on creative ideas, improving the quality of education.

Keywords: creative idea, curriculum, lesson, textbook.

Аннотация: В статье обсуждается роль учителя в разработке новых учебных программ и учебных материалов на основе творческих идей, повышающих качество образования.

Ключевые слова: творческая идея, учебная программа, учебное пособие, учебник.

Bir qarashda ta`lim jarayonini kreativ g`oyalar asosida tashkil etish o`quv dasturida belgilangan talablardan chetga chiqishdan tasavvur qoldiradi. Biroq, kreativlik, ijodiy yondashish o`quv mashg`ulotlarini mavjud DTSga moslashtiradi. Qolaversa, o`qituvchilardan o`qitish jarayoniga nisbatan kreativ, ijodiy yondashuvni ta`minlashga xizmat qiladigan metod, usul va vositalar mashg`ulotlarni metodik jihatdan samarali, to`g`ri olib borilishini ta`minlaydi.

O`quv materialini o`zlashtirish bosqichida ta`lim mazmunining o`quv modul (fan)lari bo`yicha yaratilgan DTS, o`quv rejasi va o`quv dasturi kabi me`yoriy hujjatlar, shuningdek, o`quv manbalari (darslik, o`quv va metodik qo`llanma, yo`riqnoma, tavsiyanoma va kabilar)da aks etishi ta`minlanadi. Umumiy o`rta, o`rta maxsus, kasb-¹hunar ta`limi mazmuni davlat ta`lim standarti, o`quv rejalari mazmunida namoyon bo`ladi. Dasturda ko`rsatilgan bilim, malaka va ko`nikmalarni o`quvchilar tomonidan to`la o`zlashtirilishi o`qitish jarayoni muvaffaqiyati va samaradorligini belgilovchi mezonlar sanaladi.

Pedagoglarda ham kreativlik sifatlarining to`laqonli namoyon bo`lishi o`quv dasturlari bilan ishlashda ham ko`zga tashlanadi. O`quv dasturlari orasida mualliflik o`quv dasturlari pedagogning kreativlik sifatlari, kasbiy faoliyatni tashkil etishga bo`lgan ijodiy yondashuvi, ta`lim sifati hamda samaradorligini oshirish yo`lida tashkil etayotgan kasbiy-ijodiy faoliyati mazmunini o`zida to`laqonli ifoda eta oladigan ta`limiy xarakterdagi dasturdir. Bu turdagi dasturlarlar ham davlat ta`lim standartlari talablarini hisobga olgan holda o`quv fani qurilishining o`zgacha shaklda bo`lishi, o`rganilayotgan hodisa va jarayonlarga nisbatan muallif nuqtai nazarining aks etishi bilan boshqa o`quv dasturlaridan farqlanadi. Bu turdagi dasturlar tegishli fan sohasi bo`yicha faoliyat olib borayotgan pedagog, psixolog, metodistlarning tashqi taqrizlariga ega bo`lishi va ta`lim muassasalarining Pedagogik kengashlari tomonidan tasdiqlanishi

¹ I. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD, 2014.

zarur. Mualliflik o`quv dasturlarini ishlab chiqishda pedagog erkin, mustaqil ravisha o`zining kreativlik layoqatini to`la namoyon etish imkoniyatiga ega. Odatda mualliflik o`quv dasturlaridan talabalarning erkin tanlovi bo`yicha (majburiy yoki maxsus) kurslar tashkil etishda, to`garaklar, ilmiy jamiyatlar, “Fan klublari”, texnik va badiiy ijodiyot markazlari faoliyatida samarali qo`llaniladi. Ta`lim mazmuni va o`quv dasturlari o`quv adabiyotlarida loyihalashtiriladi. Bunday adabiyotlar sirasiga darsliklar va o`quv qo`llanmalari kiradi. O`quv dasturlari asosida yaratilgan darsliklar maqsadga muvofiq holda Oliy va o`rta maxsus ta`lim Vazirligi tomonidan barcha akademik litsey va kasb-hunar kollejlari, oliy ta`lim muassasalari (universitet, akademiya)lar uchun tavsiya etiladi. G`oyaviy va metodik jihatdan mukammal bo`lgan darslik ta`lim mazmuniga aqo`yiladigan barcha talablarga javob bera olishi, talabalarning ehtiyojlarini qondira olishi, qiziqishini oshirishi, bilim, ko`nikma va malakalarini boyitishi zarur.² Darslikda bayon etilayotgan o`quv axborotlari lo`nda, tushunarli va vizual bo`lishi, talabalarning estetik ehtiyojlariga mos kelishi kerak.³

Ta`lim mazmuni o`quv materiali darajasida darsliklar bilan bir qatorda turli o`quv qo`llanmalari: adabiyot va tarix xrestomatiyalari, ma`lumotnomalar, matematika, fizika, ximiya bo`yicha masalalar to`plamlari, geografiya, biologiya bo`yicha atlaslar, til bo`yicha mashqlar to`plamlari va b.da ochib beriladi. O`quv qo`llanmalari darslikning ba`zi tomonlarini kengaytiradi va aniq masalalarni hal etish maqsadiga ega bo`ladi (axborot, mashq qilish, tekshirish). “Kreativlik o`quv-bilish faolligi sifatida ham tahlil etilishi mumkin. Binobarin, ba`zi o`quvchilar tanqidiy, tahliliy yoki ijodiy fikrlashni, boshqalar esa aniq ma`lumotlarga asoslangan bilimlarga ega bo`lishni afzal ko`radi, uchinchi guruh vakillari esa tabiatan kreativ va tanqidiy fikrlashga moyil bo`ladi. Shunga asoslangan holda o`qituvchilar har bir talabaning qiziqishi, qobiliyati, moyilligi, shuningdek, ularning o`quv-bilish uslubidan kelib chiqqan holda” (Tomlinson, 1999) ta`lim dasturlarini ishlab chiqish, o`quv manbalarini shakllantirishni o`z oldilariga maqsad qilib qo`ya olishlari kerak.

² 2. Pedagogika nazariyasi / OTM uchun darslik. Mual.: M.X.Toxtaxodjaeva va b. Prof. M.X.Toxtaxodjaevaning umumiy tahriri ostida. – T.: “Iqtisod-moiya”, 2010. – 136-140-b.

³ Pedagogika: 1000 ta savolga 1000 ta javob / Metodik qo`ll. U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, M.Usmonboeva, D.Inog`omova. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2012. – 193 b.

Ta'lim jarayonidagi kreativlik talabalarda o'qishga qiziqishlarini orttiruvchi kreativ savollar tuzish, turli rasm, tasvir, jadval, diagramma, ramziy ifodalardan foydalanish, ta'lim oluvchilarga bayon etilayotgan o'quv axborotlari bilan mutlaqo aloqasi bo'lmagan g'oyalarni o'rtasidagi o'zaro bog'liqlilikni topish kabi vazifalarni berish, kichik kichik guruhlarda ishlashlarini ta'minlash kabi harakatlarda aks etadi.

Shaxsda kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun, eng avvalo, ularda tanqidiy fikrlash malakalarini shakllantirish talab etiladi. Ken Robinson (2011 y.) ta'kidlaganidek, kreativlik talabalarda "nafaqat yangi g'oyalarni ilgari surishini taqozo etishi, balki o'quv masalalari bo'yicha qarorlar qabul qilish, tahlil etish ko'nikmalarini ham shakllantira olishi lozim. Kreativlik jarayoni boshlang'ich g'oyalarni ishlab chiqish, ularni tadqiq qilish va tahlil etish, zarur bo'lsa ulardan voz kechishni ham o'z ichiga oladi. O'qituvchilar, shuningde, ta'lim jarayoniga nisbatan kreativ yondashishda nafaqat o'quv fanlarini o'zlashtirishda yuqori natijalarga erishayotgan, kreativ fikrlashda ijobiy holatlarni qayd etayotgan talabalarga, balki ko'proq e'tiborni talab etadigan, ijodiy, kreativ fikrlash layoqatiga ega bo'lmagan ta'lim oluvchilarga ham birdek e'tiborni qaratishlari zarur.

Demak, pedagoglarning o'quv dasturlari va o'quv manbalarini yaratishga nisbatan kreativ yondashuvlari talabalarning umumiy rivojlanishi hamda kasbiy shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim jarayonining muvaffaqiyati pedagog tomonidan taqdim etilayotgan o'quv materiallarining qay darajada sifatli tayyorlanishiga ham bog'liq. Shu sababli pedagoglar o'quv materiallarini tayyorlashga kreativ yondashishlari talab etiladi. Bunda ular o'quv materiallarini samarali shakllantirishda g'oyaviylik, ilmiylik, vizuallik, tizimlilik, o'quv axborotlarining izchil bayon etilishi, o'quv axborotlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, talabalarning yosh xususiyatiga mosligi, amaliy ahamiyatga egalik, aniq maqsadga yo'naltirilganlik hamda estetik talablarga muvofiqlik kabi tamoyillarni inobatga olishi o'quv jarayonining sifatli, metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilishini ta'minlaydi. moyillarni inobatga olishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD,2014.
2. Pedagogika nazariyasi / OTM uchun darslik. Muall.: M.X.Toxtaxodjaeva va b. Prof. M.X.Toxtaxodjaevaning umumiy tahriri ostida. – T.: “Iqtisod-moiya”, 2010. – 136-140-b.
3. Pedagogika: 1000 ta savolga 1000 ta javob / Metodik qo`llanma. U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, M.Usmonboeva, D.Inog'omova. – T.: Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, 2012. – 193 b.a